

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“СІМЕЙНЕ ПРАВО”**

Харків
2013

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“СІМЕЙНЕ ПРАВО”**

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрям підготовки 6.030401 “Правознавство”)

для студентів III курсу

**Харків
2013**

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни “Сімейне право” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”, напрям підготовки 6.030401 “Правознавство”) для студентів III курсу / уклад.: В. І. Борисова, Л. М. Баранова, А. Г. Донець та ін. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 63 с.

У к л а д а ч і : В. І. Борисова (вступ, тема 8,
словник основних термінів),
Л. М. Баранова (тема 6),
А. Г. Донець (тема 7 у співав.),
Р. М. Замуравкіна (тема 1, 3),
Я. В. Новохатська (тема 7 у співав.),
С. Є. Сиротенко (тема 4),
О. М. Соловійов (тема 9),
Ю. Є. Ходико (тема 5),
О. А. Явор (тема 2)

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 9 від 15.10.2013 р.)*

1. ВСТУП

Регулювання сімейних відносин здійснюється з метою зміцнення сім'ї як соціального інституту і як союзу конкретних осіб; утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї; побудови сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки; забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку.

Завданням навчальної дисципліни "Сімейне право" є ознайомлення студентів із:

- необхідними теоретичними положеннями, виробленими сімейно-правовою доктриною;
- нормативно-правовим матеріалом (джерелами сімейного права);
- судовою та іншою практикою застосування норм сімейного права.

Програма передбачає вивчення питань щодо:

- предмета сімейного права, зокрема, особистих немайнових та майнових відносин, які складаються між конкретними членами сім'ї й пов'язані з перебуванням у шлюбі або спорідненістю;
- особливостей юридичних фактів, на підставі яких виникають сімейні правовідносини, права та обов'язки членів сім'ї (шлюб, спорідненість, усиновлення тощо);
- специфіки суб'єктного складу сімейних правовідносин;
- функцій сімейного права;
- методу сімейно-правового регулювання;
- основних ідей (принципів) сімейного права;
- правових наслідків припинення чи розірвання шлюбу.

Вивчення сімейного права передбачає такі форми роботи, як: лекції, практичні заняття, консультації, індивідуальні навчально-дослідні завдання, самостійна робота студентів, що забезпечуються програмою навчальної дисципліни "Сімейне право", завданнями до практичних занять, тестами.

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК) і підсумкового контролю знань (ПКЗ), якими визначаються рівень засвоєння теоретичних знань, уміння застосовувати їх при вирішенні практичних питань.

2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Тема	Всього годин	У тому числі		
			лекції	практичні заняття	самостій- на робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Загальні положення сімейного права. Шлюб. Права та обов'язки подружжя					
1	Загальні положення сімейного права	4	2	-	2
2	Шлюб	6	2	2	2
3	Особисті немайнові права та обов'язки подружжя	2	-	-	2
4	Майнові права та обов'язки подружжя	6	2	2	2
5	Припинення шлюбу	6	2	2	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Визначення походження дитини. Права та обов'язки батьків, дітей, інших членів сім'ї та родичів. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування					
6	Визначення походження дитини. Загальні підстави виникнення прав та обов'язків батьків і дітей	6	2	2	2
7	Права та обов'язки батьків і дітей	8	2	4	2
8	Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів	2	-	-	2
9	Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування	8	2	2	4
Усього		54*	14	14	20

* Індивідуальна робота – 6 год.

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного
університету “Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого”
(протокол № 5 від 29.01.2013 р.)

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “СІМЕЙНЕ ПРАВО”

1. Загальні положення сімейного права

Поняття “сімейне право як підгалузь цивільного права” .
Предмет і метод сімейного права. Основні засади (принципи)
сімейного права.

Загальні положення сімейного законодавства. Сімейний
кодекс – основне джерело сімейного законодавства. Цивільний
кодекс України в системі сімейного законодавства. Загальна ха-
рактеристика інших джерел сімейного права.

2. Сімейні правовідносини

Сімейні правовідносини. Поняття та види сімейних пра-
вовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення сімей-
них правовідносин. Здійснення сімейних прав та виконання сі-
мейних обов’язків. Захист сімейних прав та інтересів. Строки в
сімейному праві.

3. Шлюб

Поняття “шлюб” та його правова природа. Держав-
на реєстрація шлюбу та її правові наслідки. Недійсність

шлюбу. Визнання шлюбу неукладеним. Поняття та підстави припинення шлюбу. Правові наслідки розірвання шлюбу. Режим окремого проживання подружжя.

4. Особисті немайнові права подружжя

Особисті немайнові правовідносини подружжя: поняття, зміст та особливості. Види особистих немайнових прав: право на материнство та батьківство; право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності; право на зміну прізвища; право на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї; право на свободу та особисту недоторканність.

5. Майнові правовідносини подружжя

Майнові правовідносини подружжя: поняття, зміст, особливості, види. Правовідносини подружжя з приводу майна. Правовий режим роздільного майна подружжя. Правовий режим спільного майна подружжя. Поділ спільного майна подружжя. Договірний режим майна подружжя. Шлюбний договір: зміст, форма та час дії. Зміна умов шлюбного договору. Розірвання шлюбного договору та визнання його недійсним. Правовідносини подружжя по утриманню. Способи надання утримання. Договір подружжя про надання утримання.

6. Правовідносини батьків і дітей

Визначення походження дітей. Загальні підстави виникнення прав та обов'язків батьків і дітей. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають у шлюбі між собою. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою. Оспорювання батьківства та материнства. Встановлення факту батьківства та материнства.

Особисті немайнові права й обов'язки батьків і дітей. Види особистих немайнових прав. Рівність прав та обов'язків батьків щодо дитини. Рівність прав та обов'язків дітей щодо батьків. Вирішення батьками питань щодо виховання дитини. Здійснення батьківських прав і виконання батьківських обов'язків. Права батьків по захисту прав дитини. Відповідальність батьків за неналежне здійснення батьківських прав і обов'язків. Права та обов'язки неповнолітніх батьків. Позбавлення батьківських прав. Поновлення батьківських прав. Відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав.

Майнові права та обов'язки батьків і дітей. Правовідносини батьків і дітей з приводу майна. Правовідносини батьків і дітей щодо утримання. Обов'язок батьків утримувати дитину. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину. Визначення розміру аліментів, зміна розміру аліментів. Стягнення аліментів за минулий час і заборгованості за аліментами. Відповідальність за прострочення сплати аліментів. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей та його виконання. Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання.

7. Правовідносини за участю інших членів сім'ї та родичів

Особисті немайнові правовідносини інших членів сім'ї та родичів, їх види та характеристика.

Майнові правовідносини інших членів сім'ї та родичів. Обов'язок по утриманню інших членів сім'ї та родичів. Розмір аліментів, що стягуються з інших членів сім'ї та родичів, строки їх стягнення. Зміна розміру аліментів та звільнення від їх сплати.

8. Форми влаштування дітей - сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування

Державна охорона дітей - сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Форми влаштування дітей - сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Поняття та сутність усиновлення. Умови, порядок та правові наслідки усиновлення. Визнання усиновлення недійсним. Скасування усиновлення. Позбавлення усиновлювача батьківських прав.

Поняття та значення опіки та піклування над дітьми. Встановлення опіки та піклування над дітьми. Права дитини, над якою встановлено опіку або піклування. Права і обов'язки опікунів та піклувальників. Припинення опіки та піклування над дітьми. Звільнення опікунів і піклувальників дитини від їх обов'язків.

Патронат над дітьми. Прийомна сім'я. Дитячий будинок сімейного типу.

9. Колізійні норми сімейного права

Сімейні правовідносини з іноземним елементом. Колізійні питання укладення шлюбу. Колізійні проблеми шлюбу з іноземним елементом. Правове регулювання припинення шлюбу з іноземним елементом. Колізійні проблеми визначення походження дитини. Колізійні питання усиновлення. Колізійні питання опіки і піклування. Застосування законів іноземних держав. Визнання в Україні актів цивільного стану, зареєстрованих за законами іноземних держав.

4. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Т е м а 1. Загальні положення сімейного права

Питання для самостійного вивчення

1. Поняття “сімейне право” в системі права.
2. Предмет і метод сімейного права.
3. Загальні засади регулювання сімейних відносин.
4. Джерела сімейного права. Застосування до регулювання сімейних відносин Цивільного кодексу України. Аналогія закону та аналогія права.
5. Регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором) сторін.
6. Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин.
7. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов’язків.
8. Захист сімейних прав та інтересів.
9. Строки в сімейному праві.

С п и с о к н о р м а т и в н о - п р а в о в и х а к т і в т а л і т е р а т у р и

Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>

Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon>

1.rada.gov.ua/laws/show/2947-14

Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>

Азимов Ч. Н. О соотношении частного и гражданского права / Ч. Н. Азимов // Пробл. законності. – Вип. 30. – 1995. – С. 87 - 91.

Антокольская М. В. Место семейного права в системе отраслей частного права (по трудам цивилистов России конца XIX – начала XX века) / М. В. Антокольская // Государство и право. – 1995. – № 6. – С. 30 - 40.

Ватрас В. А. Про сутність сімейних правовідносин / В. А. Ватрас // Вісн. Хмельн. ін-ту регіонального управління та права. – 2003. – № 3– 4 (7 – 8). – С. 111 - 188.

Ватрас В. А. Генеза поняття “суб’єкти сімейних правовідносин” / В. А. Ватрас // Там же. – 2005. – № 1– 2 (13– 14). – С. 120 - 129.

Гойхбарг А. Г. Новое семейное право: моногр. / А. Г. Гойхбарг. – М., 1918. – 88 с.

Гопанчук В. С. Сімейне право України: навч. посіб. / В. С. Гопанчук. – К., 2009. – 304 с.

Данилин В. И. Юридические факты в советском семейном праве / В. И. Данилин, С. И. Реутов. – Свердловск, 1989. – 156 с.

Жилінкова І. В. Імперативне і диспозитивне регулювання майнових відносин в сім’ї / І. В. Жилінкова // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2000. – № 1 (20). – С. 115 - 120.

Жилінкова І. В. Поняття сім’ї в праві / І. В. Жилінкова // Вісн. ун-ту внутр. справ. – 2000. – № 10. – С. 247 - 251.

Матвеев Г. К. Советское семейное право / Г. К. Матвеев. – М., 1985. – 208 с.

Новохатская Я. В. К вопросу о правовой природе брака / Я. В. Новохатская // Право України. – 2002. – № 4. – С. 131 - 135.

Ромовская З. В. Защита в советском семейном праве / З. В. Ромовская. – Львов, 1985. – 180 с.

Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар / З. В. Ромовська. – К., 2009. – 432 с.

Семейное право Украины: учеб. / Ю. С. Червоний [и др.]. – Х., 2005. – 520 с.

Сімейне право: підруч. / Л. М. Баранова [та ін.]; за ред.: В. І. Борисової, І. В. Жилінкової. – 4-те вид., переробл. і доповн. – Х.: Право, 2012. – 322 с.

Сімейне право. Нотаріат. Адвокатура. Суд: наук.-практ. посіб. / за ред. С. Я. Фурси : Центр прав. досліджень Фурси. – К., 2005. – Кн. 1. – 896 с.

Советское семейное право: учеб. / под ред. и с предисл.: В. Ф. Маслова, А. А. Пушкина. – К., 1982. – 224 с.

Т е м а 2. Шлюб

Питання для обговорення

1. Поняття “шлюб” та його правова природа.
2. Умови укладення шлюбу.
3. Порядок вступу до шлюбу. Державна реєстрація шлюбу та її правові наслідки.
4. Недійсність шлюбу.
5. Визнання шлюбу неукладеним.

Завдання

1. До органу державної реєстрації актів цивільного стану (РАЦС) Дзержинського р-ну м. Харкова звернулася Швецова із заявою про реєстрацію шлюбу. При цьому вона пояснила, що Попов – особа, з якою вони вирішили зареєструвати шлюб, на день подання заяви відсутній, бо перебуває у відрядженні за кордоном і повернеться до м. Харкова через 6 місяців. У зв'язку з цим Швецова подала нотаріально завірену письмову заяву від Попова, відповідно до якої останній згоден на реєстрацію шлюбу із заявителькою і просить орган РАЦС, по-перше,

прийняти його заяву про реєстрацію шлюбу із Швецовою і, подруге, зареєструвати його. РАЦС відмовив у задоволенні заяви, посилаючись на ч. 2 ст. 28 СК України, згідно з якою заява про реєстрацію шлюбу подається жінкою та чоловіком особисто. З огляду на це Швецова подала позов до суду.

На які питання розраховане завдання? Як слід вирішити спір? Чи змінилося б рішення, якщо б заява Попова мала просту письмову форму?

2. До суду звернувся Пронін із заявою про розірвання шлюбу. У заяві вказувалося, що подружжя Проніних зареєструвало шлюб шість місяців тому. Дітей у цьому шлюбі не мають. Пронін не може більше проживати однією сім'єю з дружиною у зв'язку з тим, що вона є тяжко хворою – страждає на епілепсію. Під час реєстрації шлюбу Проніна приховала свою хворобу від позивача, хоча той неодноразово пропонував пройти медичне обстеження, вважаючи його обов'язковим. Тому позивач вирішив, що подальше збереження шлюбу суперечить його інтересам, і просить суд розірвати шлюб з відповідачкою. На судовому засіданні Проніна заперечувала проти розірвання шлюбу, до матеріалів справи вона додала медичну довідку, якою засвідчувався факт її вагітності.

На які питання розраховане завдання? Як слід вирішити спір? Чи змінилося б рішення, якщо дружина не надала б довідку про вагітність?

3. До органу РАЦС із заявою про реєстрацію шлюбу звернулися Шустренков та Панкова. Вони просили зареєструвати шлюб через три дні у зв'язку з тим, що Шустренков через п'ять днів має виїжджати на один рік за кордон працювати. Наступного дня до органу РАЦС звернулася мати Шустренкова із заявою про неможливість реєстрації шлюбу її сина. У заяві вона пояснила, що Панкова є неповнолітньою, їй виповнилося лише 16 років. Крім того, Шустренков – рідний син заявительки, а Панкова – усиновлена дитина, яка проживає в сім'ї близько 10 років. Підставою усиновлення стало те, що вона є дити-

ною двоюрідного брата Шустренкової, який разом із дружиною загинув у автомобільній катастрофі. Таким чином, Панкова є родичкою Шустренкова, оскільки фактично доводиться йому сестрою, проживає в сім'ї як усиновлена дитина, до того ж неповнолітня.

На які питання розраховане завдання? Які особи не можуть перебувати у шлюбі між собою? Яке рішення має прийняти орган РАЦС?

4. До суду звернувся Трофименко із заявою про розірвання договору дарування між ним та Суворовою. За цим договором Трофименко передав Суворовій як своїй нареченій каблучку з діамантом, вартість якої дуже велика. Шлюб між сторонами не був зареєстрований у зв'язку з відмовою нареченої. Вважаючи цей її вчинок таким, що ганьбить його перед друзями та родичами, Трофименко просив повернути йому каблучку в добровільному порядку. Однак Суворова відмовилася зробити це і відшкодувати заподіяну йому моральну шкоду. На позов Трофименка Суворова подала зустрічний позов, у якому вказала, що відмовилася від реєстрації шлюбу, бо дізналася про деякі обставини особистого життя свого нареченого. Як їй стало відомо, у селі, де мешкають батьки Трофименка, є жінка, з якою останній був у фактичному шлюбі більше двох років. У Трофименка є маленька дитина, яку він відмовляється утримувати. Така поведінка нареченого і відвернула Суворову від укладення шлюбу. Тому вона просила суд не розривати договір дарування, тим більше, що каблучку вже продала, а грошей на відшкодування Трофименку її вартості не має. Крім того, Суворова вважає, що колишній наречений повинен відшкодувати моральну шкоду, яку їй заподіяв.

На які питання розраховане завдання? Яке рішення має винести суд? Чи змінилося б рішення суду про розірвання договору дарування, якщо сторони перебували б у зареєстрованому шлюбі?

5. До органу РАЦС подали заяву про реєстрацію шлюбу Гаркавенко та Купіна. У заяві сторони просили зареєструвати їх шлюб через три дні на підставі вагітності Купіної – майбутньої дружини Гаркавенка.

Орган РАЦС відмовив у реєстрації шлюбу в такий короткий строк, мотивуючи свою відмову тим, що саме в той день, який вказали сторони, заплановано багато реєстрацій шлюбів. При цьому заяву було запропоновано розглянути протягом двох тижнів із повідомленням сторін про день і час реєстрації.

Сторони не погодилися з такою пропозицією і звернулися до адвоката за роз'ясненнями стосовно протиправних дій органу РАЦС.

На які питання розраховане завдання? Дайте юридично обґрунтоване пояснення по справі. Чи змінилося б рішення, якщо жінка не була б вагітною?

6. Чигирин звернувся з позовом до Сіркової про визнання недійсним шлюбу, зареєстрованого між його батьком Войцещуком, який уже помер, і відповідачкою. Позивач наголошував, що реєстрацію шлюбу проведено у приміщенні лікарні без додержання місячного строку від дня подання заяви до органів РАЦС і що цей шлюб є фіктивним, бо його укладено напередодні смерті Войцещука лише з метою позбавити спадщини його єдиного спадкоємця за законом – сина, з яким померлий був у поганих стосунках. На суді з'ясувалося, що Войцещук і Сіркова дійсно довгий час проживали однією сім'єю, були у близьких стосунках. Лікар, викликаний як свідок, засвідчив, що Войцещук до моменту смерті перебував у свідомості.

На які питання розраховане завдання? Які види недійсних шлюбів передбачено СК України? Як слід вирішити справу?

7. Подружжя Протасових прожили у шлюбі 10 років. Одного разу Протасов поїхав до іншого міста. Там, не розірвавши свого шлюбу з Протасовою, підробив документи і зареєстрував шлюб з Апанович, яка взяла прізвище чоловіка. Через рік у них народилася дитина. Коли про це дізналася перша дружина

Протасова, вона пред'явила позов про визнання шлюбу свого чоловіка з Апанович недійсним. У суді Апанович проти позову заперечувала, стверджуючи, що нічого не знала про нерозірваний шлюб Протасова. Останній проти позову про визнання шлюбу недійсним не заперечував, бо мав намір повернутися до першої дружини. У зв'язку з цим Апанович поставила в суді питання про те, щоб залишити дитині прізвище батька – Протасова, а також про стягнення аліментів на утримання дитини і на її користь у зв'язку з непрацездатністю. Крім того, у суді постало питання про поділ майна Протасова з його другою дружиною. У період шлюбу ними було придбано меблевий гарнітур вартістю 5000 грн і на ім'я Протасова внесено вклад до банку в сумі 10 000 грн.

На які питання розраховане завдання? Як слід вирішити цей спір? Чи зміниться рішення, якщо суд установить, що Апанович знала про нерозірваний шлюб Протасова з першою дружиною?

Список нормативно-правових актів та літератури

Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>

Про затвердження Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні: наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 р. № 52/5 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>

Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: постановою Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 р. № 11 [Електрон. ресурс] // Офіц. Веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon>

4.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07

Апопій І. Класифікація підстав недійсності шлюбу / І. Апопій // Підприємництво, госп-во і право. – 2010. – № 1. – С. 128-130.

Апопій І. В. Сімейне право України: навч. посіб. / І. В. Апопій. – К, 2011. – 360 с.

Бичкова С. Представництво інтересів заявника у справах про надання права на шлюб / С. Бичкова, Т. Федосєєва // Право України. – 2008. – № 6. – С. 94 - 99.

Д'ячкова Н. А. Правові наслідки недійсного шлюбу / Н. А. Д'ячкова // Пробл. цивільного права та процесу: матеріали наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті проф. О. А. Пушкіна (22 трав. 2010 р.). – Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2010. – С. 117-118.

Євко В. Ю. Правовий режим майна осіб, між якими був зареєстрований недійсний шлюб або шлюб, визнаний недійсним за рішенням суду / В. Ю. Євко // Бюл. М-ва юстиції України. – 2010. – № 6. – С. 90 - 102.

Ковтунова Л. Ю. Виникнення та розвиток інституту недійсного шлюбу у сімейному праві / Л. Ю. Ковтунова // Від громадянського суспільства – до правової держави: тези III міжнар. наук.-практ. конф. (24 квіт. 2008 р.). – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. – С. 189 - 191.

Лепех С. М. Проблеми правового регулювання відносин конкубітату за СК України 2002р. / С. М. Лепех // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. Серія юрид. Зб. наук. праць. – Л.: ЛДУВС. – 2010. – №3. – С. 147-154.

Масюк В. Как зарегистрировать и расторгнуть брак в Украине / В. Масюк, Ю. Крайт. – Х., 2013. – 116 с.

Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: Наук.-практ. коментар / З. В. Ромовська. – К., 2009. – 432 с.

Ромовська З. В. Українське сімейне право / З. В. Ромовська. – К.: Правова єдність, 2009. – 500 с.

Сімейний кодекс України: Наук.-практ. коментар / за ред. І. В. Жилінкової. – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.

Тема 3. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя

Питання для самостійного вивчення

1. Загальна характеристика особистих немайнових прав та обов'язків подружжя.
2. Рівність чоловіка та дружини в сімейних відносинах.
3. Право на материнство, право на батьківство.
4. Право дружини та чоловіка на зміну прізвища.
5. Обов'язок подружжя турбуватися про сім'ю.
6. Інші особисті немайнові права та обов'язки подружжя.

Список нормативно-правових актів та літератури

Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1.07.2010 р. № 2398-VI [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>

Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23. 04. 1991 № 987-XII [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/987-12/ed19931223>

Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. № 1382-IV [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>

Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>

Про затвердження Інструкції про порядок реєстрації актів громадянського стану в дипломатичних представництвах та консульських установах України: наказ М-ва юстиції України та М-ва закордонних справ України від 23.05.2001 р.

№ 32/5/101 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0473-01>

Правила внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання: наказ М-ва юстиції України від 12.01.2011 р. № 96/5 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0055-11>

Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 р. № 11 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07>

Правове регулювання особистих немайнових та майнових відносин між суб'єктами сімейних правовідносин: роз'яснення М-ва юстиції України від 05.07.2011 р. [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/№0048323-11>

Калітенко О. М. Особисті відносини подружжя та відносини подружжя стосовно їх майна: дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. “Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / О. М. Калітенко. – Х., 2001. – 174 с.

Жилинкова И. Личные неимущественные права и обязанности супругов: парадоксы нового СК: Непредвзятый профессиональный анализ некоторых норм Семейного кодекса Украины / И. Жилинкова [Електрон. ресурс] // Юрид. практика. – Режим доступу: <http://www.yurpractika.com/article.php?id=10003509>

Жилінкова І. Подружні правовідносини в Україні / І. Жилінкова // Міжнар. щорічник сімейного права. – Гаага. Бостон. Лондон. – 1994. – С. 465 - 483.

Нечаева А. М. Правонарушения в сфере личных семей-

них отношений / А. М. Нечаева. – М., 1991. – 238 с.

Павлова Л. Реалізація природного права на шлюб, сім'ю, материнство та батьківство / Л. Павлова // Право України. – 2004. – № 11. – С. 46 - 49.

Ромовська З. В. Українське сімейне право: підруч. / З. В. Ромовська. – К., 2009. – 500 с.

Сімейний кодекс України: Наук.-практ. коментар / за ред. І. В. Жилінкової. – Х., 2008. – 855 с.

Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): моногр. / Р. О. Стефанчук. – К., 2008. – 626 с.

Т е м а 4. Майнові права та обов'язки подружжя

Питання для обговорення

1. Поняття і види майнових прав та обов'язків подружжя.
2. Право особистої приватної власності дружини та чоловіка.
3. Право спільної сумісної власності подружжя.
4. Договірне регулювання майнових відносин подружжя. Шлюбний договір.
5. Права та обов'язки подружжя по утриманню.
6. Майнові права жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі.

Завдання

8. Подружжя Василенко та Шемшуков, які перебувають у шлюбі протягом восьми років і мають двох малолітніх дітей (трьох та шести років), звернулися до нотаріуса з проханням посвідчити їх шлюбний договір. Сторони бажають внести до цього договору такі умови: а) усе нерухоме майно, яке буде по-

дароване кожному з них протягом перших п'яти років після укладення шлюбного договору, належатиме їм на праві спільної сумісної власності; б) Василенко передає у спільну сумісну власність подружжя автомобіль “Мерседес”, який належить їй на праві власності; в) Василенко відмовляється на майбутнє від пред'явлення до свого чоловіка вимог щодо утримання їх малолітніх дітей; г) Шемшуков надає у користування дружині та дітям житловий будинок, розташований на березі Чорного моря, який належить йому на праві приватної власності; г) Шемшуков надає матері своєї дружини Онопенко право проживати в належній йому на праві власності квартирі у м. Тернопіль протягом усього її життя; д) Шемшуков не претендуватиме на майно, що є спільною сумісною власністю подружжя у разі його поділу; е) Василенко не вступатиме у новий шлюб до досягнення їх дітьми повноліття. Нотаріус відмовився посвідчити цей договір через те, що деякі його умови не відповідають вимогам закону.

На які питання розраховане завдання? Проаналізуйте законність умов, які сторони намагаються внести до шлюбного договору.

9. Стисленко звернулася до суду з позовом про розірвання шлюбу. При цьому вона зазначила, що після двох років подружнього життя їх стосунки із чоловіком стали вкрай напруженими, тому за їх заявою було встановлено режим окремого проживання відповідно до ст. 119 СК України. Через шість місяців сторони примирилися і почали проживати разом, а через рік у них народилася дочка, батьком якої було записано чоловіка Стисленко.

Пізніше дружина дізналася, що чоловік їй зраджує, має близькі стосунки з колегою по роботі, не відмовляється від зустрічей з іншими жінками. Це змусило її припинити з ним подружні відносини і виїхати з дитиною в інше місце проживання. Протягом трьох років Стисленко не змінив своєї поведінки. Це стало причиною звернення дружини з позовом про розірвання шлюбу до суду. Відповідач Стисленко пред'явив зустрічний позов, в якому просив суд поділити майно, на-

буте подружжям за час шлюбу. Дружина на це відповіла, що сторони не набули у шлюбі спільного майна. Спочатку діяв режим окремого проживання подружжя. Останні три роки сторони жили окремо. Тому предмет поділу, на її думку, відсутній.

На які питання розраховане завдання? Який порядок встановлення та припинення режиму окремого проживання? Які правові наслідки цього? Вирішіть спір.

10. Подружжя Шость прожило у шлюбі 20 років. Під час розірвання шлюбу дружина поставила питання про поділ майна не в рівних частках. Вона просила суд визнати за нею право на 4/5 спільного майна. Свої вимоги обґрунтувала тим, що під час шлюбу вона працювала значно більше за її чоловіка і отримувала вищі доходи. Останній змінював неодноразово місце своєї роботи, протягом тривалого часу шукав нову, кожного разу пояснюючи своє небажання працювати різними сторонніми причинами. Позивачка змушена була одночасно працювати в різних установах, підтримувала своїх батьків і майже сама виховувала дочку. Останнім часом вона досягла значних успіхів у роботі, мала чималі доходи і практично утримувала свого чоловіка. Шость не погодився з твердженнями позивачки і пояснив, що він художник, йому потрібні умови для праці, позивачка ж увесь час перешкоджала розвитку його особистості, кожного разу вимагала гроші на сім'ю та дитину. Він працював як тільки міг і задовольняв потреби сім'ї при отриманні творчих гонорарів. Щодо поділу майна подружжя, то Шость заперечив проти визнання за ним меншої частки в праві на майно. Крім того, він просив включити до переліку майна, яке підлягає поділу, деякі речі, що залишилися у позивачки: дві каблучки з діамантами та норкове манто, яке є дуже коштовним, а також набір акрилових фарб, потрібний йому для малювання, які позивачка забрала з дому, коли залишала його.

На які питання розраховане завдання? Які способи та порядок поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя? Як слід вирішити спір?

11. Петров звернувся з позовом до колишньої дружини Шрамко про стягнення аліментів. Він зазначив, що став інвалідом II групи, не працює, пенсії у зв'язку з інвалідністю йому ледь вистачає на життя. З огляду на це він має постійну потребу в коштах, зокрема, на оплату житлово-комунальних послуг та лікування. Заперечуючи проти позову, відповідачка вказала, що причиною інвалідності Петрова стала його власна необережність. Крім того, вона має на своєму утриманні двох малолітніх дітей.

На які питання розраховане завдання? Які підстави виникнення права на утримання після розірвання шлюбу? Чи зміниться рішення суду, якщо сторони тривалий час проживали однією сім'єю, не перебуваючи у шлюбі між собою?

12. У лютому 2013 р. Немченко звернулася до суду з позовною заявою, в якій просила стягнути зі свого чоловіка аліменти у розмірі 600 грн щомісяця до досягнення їх дитиною трьох років. В обґрунтування позову вона зазначила, що не працює, а відповідач не надає їй матеріальної допомоги, хоча має стабільний дохід. Судом встановлено, що відповідач дійсно ухиляється від надання дружині утримання, хоча є працездатною особою і спроможний надавати матеріальну допомогу. Відповідач проти позову заперечив, пославшись на те, що не працює останні півроку, а згідно з довідкою податкової інспекції його чистий прибуток на підставі цивільного договору у четвертому кварталі 2012 р. склав лише 366 грн на місяць.

На які питання розраховане завдання? Які підстави виникнення права одного з подружжя на утримання? Вирішіть справу.

Список нормативно-правових актів та літератури

Про приватизацію державного житлового фонду: Закон України від 19.06.1992 р. № 2482 – XII [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим

доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2482-12>

Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей: Закон України від 02.06.2005 р. № 2623 - IV [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2623-15>

Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/охорону_дитинства

Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ М-ва юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12/para№19#№19>

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням приватного підприємства „ІКІО“ щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України від 19.04.2012 р. № 17-рп/2012 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-12>

Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 р. № 11 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07>

Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. № 7 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04>

Антошкіна В. К. Договірне регулювання відносин подружжя: моногр. / В. К. Антошкіна. – Донецьк, 2008. – 176 с.

Дзера О. В. Власність подружжя і новий Сімейний кодекс України / О. В. Дзера // Пробл. законності. – 2003. – Вип. 63. – С. 10 - 14.

Дзера О. В. Роздільна власність подружжя / О. В. Дзера, Т. Л. Ариванюк // Сімейне право. – К., 2002. – 217 с.

Жилинкова И. В. Право собственности супругов: моногр. / И. В. Жилинкова. – Х., 1997. – 236 с.

Жилинкова И. В. Правовой режим имущества членов семьи: моногр. / И. В. Жилинкова. – Х., 2000. – 398 с.

Жилинкова И. В. Раздел имущества супругов-предпринимателей / И. В. Жилинкова // Пробл. законності. – 2000. – Вип. 42. – С. 73 - 80.

Жилинкова И. В. Брачный договор / И. В. Жилинкова. – Х., 2009. – 128 с.

Жилінкова І. В. Правове регулювання речових відносин у сім'ї: визначення концептуальних підходів / І. В. Жилінкова // Право України. – 2011. – № 5. – С. 105 - 112.

Лепех С. М. Особливості укладення одним із подружжя банківських договорів / С. М. Лепех // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XVI регіональної наук.-практ. конф., 8-9 лютого 2010 р. – Л.: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2010. – С. 179 - 180.

Лепех С. М. Укладення кредитного договору одним із подружжя / С. М. Лепех // Цивілістичні читання, присвячені пам'яті І. В. Шерешевського, “Основи цивільного законодавства СРСР 1961 року та їх вплив на формування сучасного цивільного законодавства України”: матеріали наук. інтернет-конф., м. Одеса / відп. ред. Є. О. Харитонов; Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”. – Х.: Право, 2012. – С. 181 - 183.

Маслов В. Ф. Вопросы общей собственности в судебной практике / В. Ф. Маслов. – М., 1963. – 148 с.

Никитина В. П. Имущество супругов / В. П. Никитина. – Саратов, 1975. – 376 с.

Чефранова Е. А. Имущественные отношения в российской семье / Е. А. Чефранова. – М., 2007. – 412 с.

Irina Zhilinkova. The Marriage Relation ship in Ukraine / Irina Zhilinkova // The Internation al Survey of Family Law. The Hague/Boston /London. – 1994. – P. 465 - 483.

Спасибо-Фатеева І. В. Корпоративні права подружжя / І. В. Спасибо-Фатеева // Пробл. законності. – 2003. – Вип. 63. – С. 20 - 26.

Т е м а 5. Припинення шлюбу

Питання для обговорення

1. Підстави припинення шлюбу.
2. Розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану.
3. Розірвання шлюбу судом.
4. Поновлення шлюбу.
5. Режим окремого проживання.

Завдання

13. До органу РАЦС звернувся Бондаренко із заявою про розірвання шлюбу з Івкіною. На його думку, існують всі підстави для розірвання їх шлюбу безпосередньо органом РАЦС, а саме: 1) діти подружжя досягли повноліття; 2) між ним та дружиною немає ніякого майнового спору; 3) останні два роки він прожив окремо від дружини у зв'язку з фактичним припиненням шлюбних відносин. Однак Бондаренку відмовили у прийнятті заяви, мотивуючи тим, що розірвання його шлюбу з Івкіною може бути здійснено органом РАЦС тільки у разі існування взаємної згоди подружжя. Вважаючи, що його права порушені, Бондаренко звернувся до суду.

На які питання розраховане завдання? Яке рішення повинен винести суд? Визначте умови розірвання шлюбу органом РАЦС.

14. У січні 2010 р. Петрова звернулася до органу РАЦС із заявою про розірвання шлюбу з чоловіком на тій підставі, що два роки тому він поїхав із села на заробітки і дотепер не сповістив про своє місцезнаходження. Орган РАЦС зареєстрував розірвання шлюбу подружжя. У січні 2013 р. Петров повернувся. Через рік Петрова тяжко захворіла і померла. Петров звернувся до юридичної консультації за поясненням: чи є юридичні підстави для визнання розірвання шлюбу фіктивним? На його думку, вони не припиняли з дружиною шлюбних відносин, і після його повернення із заробітків проживали однією сім'єю. Крім того, його було записано батьком дитини, що народилася у них у цей період. Заяву ж про розірвання шлюбу Петрова подала під тиском родичів.

На які питання розраховане завдання? Яку відповідь Петрову мають надати юристи? Які підстави для державної реєстрації розірвання шлюбу та визнання розірвання шлюбу фіктивним передбачено законодавством?

15. Подружжя Чернишових подало до суду спільну заяву про розірвання шлюбу. У заяві було вказано, що сторони прожили у шлюбі шість років, мають двох неповнолітніх дітей п'яти та двох років. Сімейні стосунки сторін не склалися, тому вони бажають розірвати шлюб. Разом із заявою подружжя подало до суду письмовий договір, відповідно до якого діти після розірвання шлюбу будуть проживати разом із матір'ю. Батько дітей за договором зобов'язується надавати старшій дитині – синові утримання, яке відповідатиме 1/4 його заробітку. У свою чергу, Чернишова зобов'язалася за договором змінити своє прізвище на дошлюбне – Гаврилова. Суд відмовив подружжю Чернишових у прийнятті заяви, пояснивши це тим, що сторони не вказали підстав розірвання шлюбу, а це позбавляє суд можливості винести остаточне рішення у справі.

На які питання розраховане завдання? Чи правомірною є відмова суду?

16. Органом РАЦС 25.01.2011 р. зареєстровано шлюб між Павловим та Кравченко. Невдовзі чоловік відправився у

відрядження морем. Наступного дня з'явилася інформація про судно, що затонуло, яке попри штормове попередження під час бурі знаходилося у відкритому морі. При цьому жодної особи із числа тих, які перебували на борту, не вдалося врятувати. На цьому судні знаходився і Павлов. Дружині сповістили про загибель чоловіка. Однак Павлов, якому на диво вдалося врятуватися, через деякий час з'явився. Дізнавшись про те, що дружина вже вступила до шлюбу з іншим чоловіком, він звернувся до адвоката за роз'ясненням стосовно можливості поновлення свого шлюбу.

На які питання розраховане завдання? Чи вправі була Кравченко укласти повторний шлюб? Які умови та порядок поновлення шлюбу передбачені СК України?

Список нормативно-правових актів та літератури

Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>

Про затвердження Правил внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання: наказ М-ва юстиції України від 12.01.2011 р. № 96/5 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0055-11>

Про затвердження Правил державної реєстрації актів громадянського стану в Україні: наказ М-ва юстиції України від 18.10.2000 р. № 52/5 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>.

Про затвердження Типового положення про районний, районний у місті, міський (міста обласного значення) відділ реєстрації актів цивільного стану: наказ М-ва юстиції України від 17.04.2002 р. № 30/5 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0371-02>

Новітні норми порядку розірвання шлюбу: деякі питання з практики застосування: роз'яснення М-ва юстиції України від 21.04.2011 р. [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/№0030323-11>

Глиняна К. М. Правове регулювання розлучення за сімейним законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / К. М. Глиняна; Одес. юрид. акад. – Одеса, 2006. – 20 с.

Жилинкова И. В. Расторжение брака / И. В. Жилинкова. – Х., 2006. – 88 с.

Сафончик О.І. Правове регулювання припинення шлюбу в Україні: дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. “Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / О.І. Сафончик. – Одеса, 2004.

Сергеєва С. М. Розлучення як форма припинення шлюбу (історичний аспект) / С. М. Сергеєва, Я. О. Сидоров // Бюл. М-ва юстиції України. – 2007. – № 4. – С. 114 - 122.

Райчук А. Б. Поняття “припинення шлюбу”, “розірвання шлюбу”, “розлучення”. Їх співвідношення / А. Б. Райчук // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шавченка. Юрид. науки. – Вип. 67 - 69. – 2005. – С. 127 - 129.

Райчук А. Розірвання шлюбу органом реєстрації актів цивільного стану за заявою одного з подружжя / А. Райчук // Юрид. Україна. – 2008. – № 6. – С. 68 - 74.

Т е м а 6. Визначення походження дитини. Загальні підстави виникнення прав та обов'язків батьків і дітей

Питання для обговорення

1. Підстави виникнення прав та обов'язків батьків і дітей.
2. Визначення походження дитини від матері.
3. Визначення походження дитини від батька, який пе-

ребуває у шлюбі з матір'ю дитини.

4. Визначення походження дитини від батька, який не перебуває у шлюбі з матір'ю дитини.

5. Визнання батьківства (материнства) судом.

6. Оспорювання батьківства (материнства).

Завдання

17. Шаповалова пред'явила позов до Воронова про визнання батьківства і стягнення аліментів. Позивачка зазначила, що з травня 2012 р. по січень 2013 р. перебувала з відповідачем у фактичних шлюбних відносинах, а в січні 2013 р. народила дочку. До народження дитини вони з відповідачем і його матір'ю мешкали у квартирі Воронова і вели спільне господарство. Після повернення з пологового будинку вона також деякий час проживала в квартирі відповідача, але у зв'язку з відсутністю необхідних умов змушена була переселитися у свою квартиру. Воронов відвідував її та дитину протягом трьох місяців, купував дитині деякі речі, визнавав себе батьком. Оскільки відповідач відмовився зареєструватися як батько дитини, Шаповалова просила суд визнати Воронова батьком її доньки та зобов'язати його сплачувати аліменти на її утримання.

На які питання розраховане завдання? Як визначається походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою? Як слід вирішити спір? Чи змінилося б рішення, якщо Воронов до моменту народження дитини загинув би?

18. До органу РАЦС звернулася Попова із заявою про державну реєстрацію народження свого сина. У заяві вона вказала, що два тижні тому вони з сестрою пішли в ліс за грибами, у неї почалися пологи і вона народила хлопчика. Після того її було доправлено у місцеву лікарню, де вона разом із дитиною перебувала під наглядом медичного персоналу до дня виписки. На підтвердження факту народження нею дитини було надано медичну довідку про перебування дитини під наглядом лікувального закладу. Працівник органу РАЦС відмовив Поповій у

державній реєстрації народження дитини.

На які питання розраховане завдання? Чи правомірна відмова працівника органу РАЦС у державній реєстрації народження дитини за вказаних обставин?

19. Дегтярьова звернулася з позовом до Іванова про стягнення аліментів на сина, посилаючись на те, що вона проживала із відповідачем у зареєстрованому шлюбі з березня 2009 р. по лютий 2012 р. У липні 2012 р. вона повторно вийшла заміж, а 10 листопада 2012 р. народила сина, батьком якого при державній реєстрації народження записано відповідача. Іванов пред'явив зустрічний позов про оспорювання батьківства, зазначивши, оскільки дитина народилася доношеною через 9 місяців після розірвання шлюбу, то він не є батьком дитини. До того ж при державній реєстрації народження дитини він особисто ніяких заяв про запис його батьком дитини не подавав.

На які питання розраховане завдання?

20. Бутко 15 січня 2012 р. народила доньку, перебуваючи у зареєстрованому шлюбі. Під час державної реєстрації народження дівчинки, що проводилася 5 лютого 2012 р., її батьком був записаний чоловік Бутко. 10 січня 2013 р. Бутко звернулася з позовом до суду про виключення з актового запису про народження запису як батька дитини її чоловіка. При цьому позивачка посилалася на те, що він не є біологічним батьком дитини, вона спільно з ними не проживає вже протягом тривалого часу і взагалі планує невдовзі з ним розлучитися.

На які питання розраховане завдання? Як слід вирішити спір? Чи змінилося б рішення, якщо Бутко звернулася б до суду 10 лютого 2013 р.?

Список нормативно-правових актів та літератури

Конвенція про права дитини від 20 листоп. 1989 р. [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України.

Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021

Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>

Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII // [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>

Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні: затв. наказом М-ва юстиції України від 18.10.2000 р. № 52/5 (у ред. наказу М-ва юстиції України від 24.12.2010 р. № 3307/5) [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>

Про затвердження Порядку підтвердження факту народження дитини поза закладом охорони здоров'я: постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2013 р. № 9 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/9-2013-%D0%BF>

Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України: наказ М-ва охорони здоров'я України від 17.01.1995 р. № 6 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0248-95>

Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 р. № 3 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06>

Красицька Л. Визначення походження дитини при застосуванні форм репродуктивної медицини за законодавством

України / Л. Красицька // Підприємництво, гос-во і право. – 2004. – № 7. – С. 31 - 33.

Красицька Л. Визначення належного відповідача у справах про оспорювання батьківства / Л. Красицька // Там же. – 2008. – № 11. – С. 153 - 156.

Красицька Л. Визнання батьківства за рішенням суду / Л. Красицька // Юрид. Україна. – 2008. – № 6. – С. 42 - 47.

Красицька Л. Оспорювання батьківства / Л. Красицька // Там же. – 2008. – № 7. – С. 52 - 57.

Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: Наук.-практ. коментар / З. В. Ромовська. – К., 2009. – 432 с.

Рубець І. Визначення походження дитини від батьків, які перебувають між собою у шлюбі / І. Рубець // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XVIII регіон. наук. - практ. конф. (26-27 січ. 2012 р.); Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Л.: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2012. – С. 193 - 194.

Рубець І. Визначення походження дитини від колишнього подружжя / І. Рубець // Підприємництво, госп-во і право. – 2012. – 11. – С. 47 - 49.

Сімейний кодекс України: Наук.-практ. коментар / за ред. І. В. Жилінкової. – Х., 2008. – 855 с.

Червяков К. К. Установление и прекращение родительских прав и обязанностей / К. К. Червяков. – М., 1975. – 104 с.

Ярема А. Г. Застосування судами нового сімейного законодавства (На допомогу судді) / А. Г. Ярема, Г. І. Давиденко // Вісн. Верхов. Суду України. – 2003. – № 1 (35) – Вкладка.

Т е м а 7. Права та обов'язки батьків і дітей

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика особистих немайнових прав та обов'язків батьків і дітей.

2. Права та обов'язки батьків щодо виховання та роз-

витку дитини.

3. Права батьків по захисту дитини.
4. Спори між батьками (види, порядок та особливості розгляду).
5. Права батьків і дітей на майно.
6. Обов'язок батьків утримувати дитину та способи його виконання.
7. Визначення розміру аліментів та його зміна. Відповідальність за прострочення сплати аліментів. Стягнення аліментів за минулий час і заборгованості за аліментами.
8. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину. Припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно.
9. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей.
10. Обов'язок дітей утримувати батьків та його виконання.

Завдання

21. До суду звернулася Кошева з позовом про повернення сина Артура від Клименків – діда і баби дитини з боку батька. Позивачка вказала, що як мати дворічного Артура вона має право виховувати дитину, однак відповідачі перешкоджають їй у цьому і без законних підстав утримують хлопчика в себе. У висновку органів опіки і піклування вказувалося, що відповідачі краще забезпечені матеріально за позивачку, піклуються про онука, але тому, що позивачка є матір'ю дитини, якій на момент розгляду спору виповнилося два роки, то доцільно передати сина їй. Суд першої інстанції задовольнив позов. Проте подружжя Клименків, не погодившись із рішенням, подало апеляційну скаргу.

На які питання розраховане завдання? Які існують види спорів щодо виховання дітей? Які способи захисту прав того з батьків, хто проживає окремо від дитини, передбачені СК України? Як слід вирішити спір?

22. У лютому 2008 р. мати малолітньої Івченко загинула в автокатастрофі. У серпні того ж року батько цієї дитини був засуджений за вчинений злочин на п'ять років позбавлення волі. Дівчинці був призначений опікун. У 2013 р. Івченко звільнився. Вважаючи себе батьком малолітньої, він подав позов до суду про передачу йому дитини і припинення над нею опіки.

На які питання розраховане завдання? Яке рішення повинен винести суд? Які факти суд бере до уваги при розгляді спорів, пов'язаних із вихованням дітей, а також щодо місця проживання малолітньої дитини?

23. Рішенням Держинського районного суду м. Харкова подружжя (Потапова і Потапов) позбавлене батьківських прав. У судовому засіданні було встановлено, що Потапова повністю усунулася від виховання сина, фактично не здійснює елементарного догляду за ним. У будинку в зимовий час холодно, відсутня їжа. У школу хлопчик приходив недоглянутим, брудним, часто голодним, не підготовленим до уроків. Потапов зловживає спиртними напоями і періодично відсутній вдома.

На які питання розраховане завдання? Чи правильно виніс рішення суд? Назвіть підстави та правові наслідки позбавлення батьківських прав.

24. Після смерті дружини Альошин подав позов до суду про відібрання дітей у Клименко, яка тримає їх у себе на незаконній підставі. Клименко – матір померлої дружини Альошина. Вона відмовилася повернути дітей батькові, мотивуючи це тим, що він веде аморальний спосіб життя. Суд виніс рішення про передачу обох дітей батькові. Апеляційним судом області була розглянута апеляційна скарга Клименко та постановлено нове рішення: передати молодшу дитину (6-ти років) батькові, а старшу дитину (15-ти років) залишити у Клименко. Вказане рішення щодо старшої дитини було скасовано Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ в касаційному порядку. У рішенні було сказано: “Згідно з СК України право брати участь у вихованні дитини мають її

батьки, а у разі їх смерті, позбавлення батьківських прав, хвороби та інших обставин, згідно з якими діти залишилися без батьківського піклування, опікун. Крім батьків, усиновлювачів або опікунів інші особи не наділені правом на виховання дитини”.

На які питання розраховане завдання?

25. У 2010 р. подружжя Керимових розірвало шлюб. Двоє їх дітей (1996 р. і 2004 р. народження) залишилися проживати з матір'ю. При цьому між сторонами не виникло суперечки щодо утримання дітей. У 2013 р. Керимова подала позов про стягнення аліментів на малолітню дочку. Вона вказала, що матеріальна допомога від Керимова стала періодичною і коштів на утримання дочки недостатньо. Остання хвора на бронхіальну астму, у зв'язку з чим потребує регулярного догляду фахівця, санаторно-курортного лікування, придбання лікарських препаратів тощо. При розгляді справи Керимов заявив, що бере участь в утриманні обох дітей за власною ініціативою. Старшій дочці він оплачує навчання у вищому навчальному закладі. На утримання молодшої кошти відраховуватимуться з його заробітної плати з наступного місяця. До того ж він систематично купує необхідні для дітей речі (одяг, книги, медикаменти). Тому, на думку відповідача, підстав для примусового стягнення з нього аліментів немає.

На які питання розраховане завдання? Який порядок відрахування аліментів на дитину за ініціативою платника?

26. Із 2005 р. Шапошнікова і Груздев проживали однією сім'єю без реєстрації шлюбу. У 2009 р. у них народилася донька. Від попереднього шлюбу Шапошнікова мала сина 2003 р. народження, якого Груздев усиновив. Із 2013 р. у зв'язку з виникненням неприязних стосунків Шапошнікова і Груздев стали проживати окремо. При цьому за їх домовленістю син залишився проживати із Шапошніковою, а Груздев з дочкою переїхав до його матері. У цьому ж році Шапошнікова подала позов про стягнення додаткових витрат на дитину. Свої вимоги вона пояснила розвитком у хлопчика особливих здібностей у

комп'ютерному програмуванні. Груздєв пред'явив зустрічний позов про звільнення його від обов'язку по утриманню сина і про стягнення з сина витрат на лікування Груздєва та догляд за ним. У позові він указав, що хлопчик розробляє комп'ютерні програми на замовлення відомої комп'ютерної фірми і має заробіток. Сам Груздєв тимчасово непрацездатний. Крім того, на його утриманні є стара мати. Суд відмовив Шапошніковій у стягненні додаткових витрат на дитину і задовольнив вимоги Груздєва. Шапошнікова звернулася до апеляційного суду.

На які питання розраховане завдання? Які підстави звільнення батьків від обов'язку утримувати дитину?

27. При розірванні шлюбу між подружжям Авілових виник спір з приводу утримання їх 7-річної дочки і 16-річного сина, які залишилися проживати з матір'ю. Переїжджаючи на постійне місце проживання до іншого міста, Авілов запропонував укласти договір про припинення права на аліменти з огляду на набуття права власності на нерухоме майно, за яким передав синові свою частку (1/2) у праві власності на квартиру, що належала подружжю. Через два роки Авілова пред'явила позов про стягнення з Авілова аліментів на дочку, а також їх повнолітнього сина у зв'язку з продовженням ним заочного навчання у вищому навчальному закладі. За словами позивачки, вона перебуває у скрутному матеріальному становищі, тому не в змозі утримувати дітей самостійно. Крім того, на її думку, укладення договору за ст. 190 СК України не звільняє Авілова від обов'язку щодо утримання дочки. Син у судовому засіданні заявив про свою незгоду з тим, щоб батько оплачував його навчання, оскільки він сам хоче влаштуватися на роботу. Авілов пред'явив зустрічний позов про розірвання договору, в якому вимагав повернути передане за договором майно, а також відшкодувати збитки, спричинені його розірванням. На його думку, Авілова неналежним чином виконує обов'язки по утриманню дітей, а також по управлінню їх майном. Так, із моменту укладення договору йому двічі треба було під час літніх канікул із метою оздоровлення дітей оплачувати путівки в санаторії.

При розгляді справи судом встановлено, що квартиру передано у найм, а Авілова з дітьми проживає у своєї матері.

На які питання розраховане завдання? Визначте суб'єктний склад договору про припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно. Зробіть висновок у справі.

28. На підставі спільної заяви подружжя Мазеєвих суд установив режим їх окремого проживання. За згодою подружжя дитина залишилася проживати з матір'ю. При цьому вони уклали договір про сплату аліментів на дитину, в якому визначили розмір, форму й строки надання батьком утримання. Через деякий час Мазеєв почав проживати однією сім'єю з Чижовою. Після народження у неї сина Мазеєв перестав надавати утримання першій дитині за договором. У зв'язку з цим Мазеєва подала позов про стягнення аліментів і неустойки за прострочення сплати аліментів. Мазеєв пред'явив зустрічний позов про зміну умови договору щодо розміру аліментів, оскільки він перевищує розумні потреби дитини, а його матеріальний і сімейний стан змінився. Пізніше він змінив свої позовні вимоги і став наполягати на припиненні договору, оскільки, як він дізнався, Мазеєва віддала дитину до навчального закладу закритого типу, бо за родом своєї професійної діяльності часто буває у відрядженнях.

На які питання розраховане завдання? Які підстави та міри відповідальності передбачені законодавством за невиконання обов'язків щодо утримання? Як треба вирішити спір?

29. Невдовзі після народження в них дитини неповнолітні Дмитрієва та Павлицький розірвали свій шлюб. За судовим рішенням Павлицький був зобов'язаний сплачувати на дитину аліменти. При виконанні рішення його оголосили в розшук у зв'язку з відсутністю відомостей про місце його перебування. Пізніше Дмитрієва подала позов про позбавлення Павлицького батьківських прав, який суд задовольнив. Через деякий час Дмитрієва звернулася в суд з вимогою про стягнення заборго-

ваності по аліментах і неустойки за прострочення їх сплати з матері Павлицького, посилаючись на ст. 265 СК України. Свого часу мати Павлицького допомагала Дмитрієвій, але згодом перестала надавати матеріальну допомогу, бо позбавлення батьківських прав, на її думку, звільняє сина від обов'язку по утриманню дитини.

На які питання розраховане завдання? Чи підлягає позов Дмитрієвої задоволенню? Назвіть підстави припинення обов'язку батьків щодо утримання дитини.

Список нормативно-правових актів та літератури

Декларация прав ребенка: Резолюция 1386 (XIV) Генеральной Ассамблеи ООН от 20.11.1959 г. [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_384

Конвенція ООН “Про права дитини” від 20.11.1989 р., ратифікована постановою Верховної Ради України від 27.02.1991 р. № 789-ХІІ [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021

Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-ІІІ [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

Про освіту: Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-ХІІ [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>

Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001 р. № 2558-ІІІ [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>

Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-ІІІ [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт

Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/2789-14>

Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. № 1382-IV [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>

Про затвердження Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні: наказ М-ва юстиції України від 18.10.2000 р. № 52/5 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>

Про затвердження Правил внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання: наказ М-ва юстиції України від 12.01.2011 р. № 96/5 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0055-11>

Про затвердження Порядку розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові) фізичної особи: постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 р. № 915 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/915-2007-%D0%BF>

Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.03.2007 р. № 3 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-07>

Конвенція про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних і кримінальних справах (м. Мінськ, 22.01.1993 р.), ратифікована Україною: Закон України від 10.11.1994 р. № 240-94 ВР [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_009

Про приєднання України до Конвенції про стягнення

аліментів за кордоном: Закон України від 20.07.2006 р. № 15-V [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/15-16>

Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей: Закон України від 02.06.2005 р. № 2623 - IV [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2623-15>

Про затвердження Порядку стягнення аліментів на дитину (дітей) у разі виїзду одного з батьків для постійного проживання в іноземній державі, з якою не укладено договір про надання правової допомоги: постанова Кабінету Міністрів України від 19.02.2002 р. № 1203 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1203-2002-%D0%BF>

Про перелік видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.1993 р. № 146 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/146-93-%D0%BF>

Про затвердження Інструкції про виконання в Україні Конвенції про стягнення аліментів за кордоном: наказ М-ва юстиції від 29.12.2006 р. № 121/5 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1390-06>

Про затвердження Порядку призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме: постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 р. № 189 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/189-2006-%D0%BF>

Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії органів внутрішніх справ України та органів державної виконавчої служби при примусовому виконанні рішень судів та інших органів (посадових осіб): наказ М-ва внутрішніх справ та М-ва юстиції України від 25.06.2002 р. № 607/56/5 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0541-02>

Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ М-ва юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>

Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 р. № 3 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06>

Бірюков І. А. Співвідношення природних прав з цивільною правоздатністю і суб'єктивними правами батьків та дітей / І. А. Бірюков // Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України: матеріали круглого столу (25 трав. 2006 р., м. Київ). – Х., 2007. – С. 113 - 118.

Кидалова А. Обов'язки та права батьків щодо виховання та розвитку дитини: окремі проблеми / А. Кидалова // Право України. – 2004. – № 3. – С. 88 - 91.

Кузьмичева Л.А. Личные права и обязанности родителей и детей: учеб. пособ. / Л.А. Кузьмичёва, И.В. Жилинкова. – К., – 1991. – 54 с.

Ольховик Л. А. Особисті немайнові права дитини за цивільним законодавством України: дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. “Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / Л. А. Ольховик. – Х., 2006. – 219 с.

Афанас'єва Л. В. Аліментні правовідносини в Україні:

моногр. / Л. В. Афанас'єва / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. – 224 с.

Борисова В. І. Статті 51, 52 / В. І. Борисова // Конституція України: Науково-практичний коментар. – К., 2003. – С. 258 - 265.

Негода О. А. Участь батьків у здійсненні неповнолітніми дітьми майнових прав та виконанні обов'язків / О. А. Негода // Держава і право. Юрид. і політ. науки. – Вип. 13. – К.: Ін-т держави і права НАН України. – 2001. – С. 242 - 250.

Ромовська З. В. Права та обов'язки батьків і дітей / З. В. Ромовська. – Л., 1975. – 148 с.

Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар / за ред. І. В. Жилінкової. – Х., 2008. – 855 с.

Таш'ян Р. І. Договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно / Р. І. Таш'ян // Пробл. законності. – 2010. – Вип. 110. – С. 64 - 73.

Т е м а 8. Влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування

Питання для обговорення

1. Форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

2. Усиновлення: поняття та сутність, умови та порядок, правові наслідки, недійсність та скасування.

3. Опіка та піклування над дітьми: поняття і значення, порядок встановлення та припинення, права дитини, права та обов'язки опікунів і піклувальників.

4. Патронат над дітьми: поняття, підстави виникнення та припинення, договір про патронат.

5. Приймна сім'я: поняття, порядок створення, договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї на виховання та спільне проживання.

6. Дитячий будинок сімейного типу: поняття, порядок створення, договір про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу.

Завдання

30. Уклавши зареєстрований шлюб із Даніловою, яка мала сина від першого шлюбу, Копітько, бажаючи створити сім'ю, усиновив 6-річного хлопчика, одержавши згоду його кровного батька. Через рік після усиновлення між подружжям почалися конфлікти, які завершилися тим, що Данілова, не розірвавши шлюбу, повернулася до першого чоловіка, забрала сина, і вони стали проживати однією сім'єю. Через два роки Данілова пред'явила позов у суд до усиновителя хлопчика про стягнення аліментів на утримання усиновленого ним хлопчика. Копітько проти позову заперечував, посилаючись на те, що за таких обставин усиновлення має бути припинене.

На які питання розраховане завдання?

31. Незаміжня Сімонова народила дитину і не захотіла забирати її з пологового будинку. Адміністрація пологового будинку вимагала від неї заяву про згоду на усиновлення її дитини без зазначення того, хто стане усиновителем. Таку заяву Сімонова не підписала. Дитину було прийнято в дитячий заклад. Подружжя Гайдай хотіло усиновити дитину, але знайти її матір для того, щоб одержати згоду, не вдалося. Після півторарічних пошуків матері усиновлення було оформлене. Незабаром Сімонова дізналася про усиновлення її дитини і змогла дізнатися від медсестри відомості про усиновителів. Вона почала шантажувати їх, вимагати виплати великої суми грошей, погрожуючи в іншому разі відібрати дитину. При цьому вона стверджувала, що дитину усиновили незаконно і в неї є право її відібрати.

На які питання розраховане завдання? Чи було порушено закон у даному випадку? Як слід вирішити конфлікт?

32. Над дванадцятирічним Максимом, батьки якого загинули в автомобільній катастрофі, була встановлена опіка. На підставі договору, укладеного між органом опіки та піклування і сім'єю Трофіменко, Максим був переданий на виховання до неї. Через рік після укладення договору про патронат Максим звернувся до суду з вимогою про його розірвання, оскільки сім'я не надає йому у своїй двокімнатній квартирі відокремленої площі для проживання і він змушений жити разом із рідним сином подружжя Трофіменко, якому виповнилося дванадцять років на момент подання позову Максимом, в одній кімнаті; грошей, які надаються Максиму патронатними вихователями, недостатньо для його фізичного та духовного розвитку. Крім того, Трофіменки не дозволяють йому розпоряджатися депозитним рахунком, відкритим на його ім'я батьками за їх життя; договір про патронат був укладений органом опіки та піклування із сім'єю Трофіменко без згоди Максима.

На які питання розраховане завдання? Чи є підстави для розірвання договору про патронат? Вирішіть справу.

33. Подружжя Самойлових прожило у шлюбі більше десяти років, але спільних дітей не мало, тому вирішило створити дитячий будинок сімейного типу. Для цього Самойлови звернулися до юридичної консультації з такими питаннями:

1. Який порядок створення дитячого будинку сімейного типу передбачений чинним законодавством?

2. Які діти в першу чергу мають право на влаштування до дитячого будинку сімейного типу?

3. Які документи орган опіки та піклування зобов'язаний надати батькам-вихователям?

4. Чи матимуть право діти, які виховуватимуться в дитячому будинку сімейного типу, на отримання раніше призначених їм аліментів, пенсій, інших видів державної допомоги та чи переходять у розпорядження батьків-вихователів і витрачаються на утримання вихованців суми коштів, що належать дітям як пенсія, аліменти або інші види державної допомоги?

5. На кого покладається фінансування дитячого будинку сімейного типу?

Надайте аргументовану юридичну консультацію.

34. У прийомну сім'ю подружжя Марчук були передані десятирічна Ганницька і одинадцятирічний Ганницький, які залишилися після смерті матері без піклування. У договорі, укладеному між органами опіки і піклування та прийомними батьками, було передбачено, що орган опіки і піклування протягом шести місяців виділить прийомним батькам трикімнатну квартиру з меблями. Однак протягом двох років квартиру не було надано. У цей період у подружжя народилася дівчина, і вони змушені були звернутися до суду з вимогою про надання квартири, оскільки проживати у двокімнатній квартирі з чотирма дітьми неможливо. Проте орган опіки і піклування в суді заявив, що квартиру він виділити не має можливості, але подружжя має право розірвати договір. У цьому випадку дітей доправлять у дитячий будинок. Крім того, орган опіки і піклування хотів за власною ініціативою розірвати договір, оскільки вважав, що четверо дітей для прийомної сім'ї забагато. До того ж прийомні батьки не зможуть належним чином піклуватися про прийомних дітей, оскільки в них з'явилися власні.

На які питання розраховане завдання? Які підстави розірвання договору про передачу дітей у прийомну сім'ю? Як має бути вирішений спір між прийомними батьками і органом опіки і піклування?

35. Про неповнолітнього Найденка після смерті його матері виявили бажання піклуватися рідна бабуся, з якою він не підтримував стосунків, і Власенко, з яким померла збиралася укласти шлюб. Піклувальником був призначений Власенко. За життя матері між ним та хлопцем склалися батьківські стосунки, а до його рідного сина останній ставився як до брата. Через деякий час між піклувальником і підопічним виник спір з приводу реалізації спадкового майна. Найденко хотів продати будинок, який він отримав в порядку спадкування. Однак піклу-

вальник згоди на це не дав, вважаючи, що хлопець не розуміє, наскільки йому знадобиться цей будинок у майбутньому. Крім того, Власенко збирався звернутися з вимогою про стягнення аліментів до батька неповнолітнього.

На які питання розраховане завдання? Кому надається перевага у призначенні опікуном або піклувальником? Який порядок вчинення правочинів щодо майна підопічного? На кого покладається обов'язок по утриманню підопічного?

Список нормативно-правових актів та літератури

Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 р. № 2342-IV [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>

Про ратифікацію Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої): Закон України від 15.02.2011 р. № 3017-VI [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3017-17>

Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>

Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей: Закон України від 02.06.2005 р. № 2623-IV [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2623-15>

Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 р. № 905 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF>

Щодо організації роботи служб у справах дітей по здійсненню нагляду за дотриманням прав дітей, які усиновлені: лист Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини від 27.10.2009 р. № 2.1/6-49.1/4817 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.No_sf/Ink1/MUS14720.html

Щодо змін у законодавстві у зв'язку з ратифікацією Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої): роз'яснення М-ва юстиції України від 14.04.2011 р. [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/№0027323-11>

Принципи та положення Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої): роз'яснення М-ва юстиції України від 20.04.2011 р. [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/№0029323-11>

Про практику розгляду судами справ, пов'язаних із позбавленням батьківських прав, поновленням батьківських прав, усиновленням, установленням опіки та піклування над дітьми: узагальнення Верховного Суду України від 11.12.2008 р. [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/№0020700-08>

Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.03.2007 р. № 3 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-07>

Про затвердження Положення про прийомну сім'ю: постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 565 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF>

Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>

Про Порядок ведення службами у справах дітей обліку дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах: наказ М-ва сім'ї, молоді та спорту України від 29.07.2009 р. № 2669 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0788-09>

Про затвердження Положення про Центр по усиновленню дітей при Міністерстві освіти і науки України: наказ М-ва освіти і науки України від 30.03.1996 р. № 98 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0224-96>

Про затвердження Порядку повернення до України позбавлених батьківського піклування дітей, які є громадянами України: постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 569 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/569-2003-%D0%BF>

Про затвердження Переліку захворювань, які дають право на усиновлення хворих дітей без дотримання строків перебування на обліку в центральному органі виконавчої влади, до повноважень якого належать питання усиновлення та захисту прав дітей, а також до досягнення дитиною п'яти років: наказ М-ва охорони здоров'я України від 27.12.2011 р. № 973 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0352-12>

Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем: наказ М-ва охорони здоров'я України від 20.08.2008 р. № 479 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1022-08>

Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: наказ М-ва освіти і науки, молоді та спорту України, Мінсоцполітики України від 10.09.2012 р. № 995/557 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0352-12>

Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу: постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 564 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF>

Про затвердження Правил опіки та піклування: наказ Держкомсім'ямолодь України, Міносвіти, М-ва охорони здоров'я України, Мінпраці України від 26.05.1999 р. № 34/166/131/88 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99>

Про затвердження Порядку вибуття дітей із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, й соціального захисту дітей, до сімейних форм виховання: наказ Мінсім'ямолодьспорт України, М-ва освіти і наук України, М-ва охорони здоров'я України від 02.02.2007 р. № 302/80/49 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0186-07>

Зілковська Л. М. Правове регулювання усиновлення в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Л. М. Зілковська; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – О., 2002. – 177 с.

Лепех С. М. Договір патронату за Сімейним кодексом України 2002 року / С. М. Лепех // Вісн. Львів. нац. ун-ту. – 2004. – № 40.

Лепех С. М. Прийомна сім'я як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / С. М. Лепех // Там же. – 2005. – № 41. – С. 227 - 232.

Міненкова Н. О. Усиновлення в Україні. Порядок. Процедура. Судова практика / Н. О. Міненкова, О.П. Печений – Х., 2012. – 80 с.

Шахматов В. П. Усыновление, опека и попечительство / В. П. Шахматов. – Красноярск, 1979. – 56 с.

Тема 9. Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів

Питання для самостійного вивчення

1. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів.
2. Право на виховання.
3. Право на захист дітей.
4. Обов'язок по утриманню інших членів сім'ї та родичів.
5. Розмір аліментів, що стягуються з інших членів сім'ї та родичів, строки їх стягнення. Зміна розміру аліментів та звільнення від їх сплати.

Список нормативно-правових актів та літератури

Декларация прав ребенка: Резолюция 1386 (XIV) Генеральной Ассамблеи ООН от 20.11.1959 г. [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_384

Конвенція ООН “Про права дитини” від 20.11.1989 р., ратифікована постановою Верхов. Ради України від 27.02.91 р. № 789-ХІІ [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021

Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-ІІІ [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001 р. № 2558-ІІІ [Електрон. ресурс] //

Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>

Правове регулювання особистих немайнових та майнових відносин між суб'єктами сімейних правовідносин: роз'яснення М-ва юстиції України від 05.07.2011 р. [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/№0048323-11>

Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.03.2007 р. № 3 [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-07>

Євко В. Ю. Правові форми родинного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / В. Ю. Євко // Вісн. ун-ту внутр. справ. – 1999. – Вип. 6. – С. 253 - 259.

Євко В. Ю. Право дитини жити та виховуватися у родині / В. Ю. Євко // Там же. – 2000. – Спецвипуск. – С. 215 - 218.

Євко В. Ю. Правова природа дитячого будинку сімейного типу / В. Ю. Євко // Там же. – 2001. – Спецвипуск. – С. 338 - 344.

Євко В. Ю. Охорона дітей, позбавлених батьківського піклування: історичний аспект / В. Ю. Євко // Право України. – 2001. – № 8. – С. 107 – 110.

Короткова Л. П. Правовой статус фактических воспитателей детей / Л. П. Короткова // Правоведение. – 1983. – № 3. – С. 82.

Левківський Б. К. Особисті немайнові права та обов'язки членів сім'ї: дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. “Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / Б. К. Левківський. – К., 2003. – 198 с.

5. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Аліменти – кошти на утримання дитини, які присуджуються у частці від доходу її матері/батька і (або) у твердій грошовій сумі.

Дитина – особа до досягнення нею повноліття – 18 років.

Недійсний шлюб – шлюб, укладений з порушенням норм сімейного законодавства, який внаслідок цього не породжує майнових та особистих прав і обов'язків, які випливають зі шлюбу.

Опіка – форма захисту особистих і майнових прав фізичних осіб, які внаслідок певних обставин (вік, стан здоров'я) не можуть здійснювати свої права самостійно.

Патронат – спосіб улаштування дитини, позбавленої батьківського піклування, на виховання у сім'ю іншої особи (патронатного вихователя) до досягнення повноліття, за плату.

Підстави виникнення сім'ї – шлюб, кровне споріднення, усиновлення, а також інші підстави, які не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства.

Реєстрація шлюбу – юридичний факт, з яким пов'язане виникнення особистих та майнових правовідносин подружжя. Державна реєстрація шлюбу встановлена для забезпечення стабільності відносин між жінкою та чоловіком, охорони прав та інтересів подружжя, їх дітей, а також в інтересах держави та суспільства.

Родичі – особи, які походять один після одного або від спільного предка. Пряма спорідненість визначається щодо осіб, які послідовно походять один після одного: а) висхідна пряма лінія спорідненості встановлюється від нащадків до предків (син – батько, онука – дід), низхідна – від предків до нащадків (батько – син, дід – онука). Побічна спорідненість визначається щодо осіб, які походять від спільного предка (два брати є родичами, бо походять від однієї матері/батька).

Своєцтво – відносини між одним із подружжя і кровними родичами іншого з подружжя або між родичами обох із подружжя, що виникають не із спорідненості, а зі шлюбу.

Сімейне право – підгалузь цивільного права, норми якого регулюють особисті немайнові та майнові відносини, що впливають зі шлюбу, приналежності до сім'ї та спорідненості на засадах рівності учасників сімейних відносин і надання їм можливості самостійно вирішувати питання життя сім'ї.

Сімейний кодекс України – систематизований законодавчий акт, норми якого регулюють сімейні відносини і визначають засади шлюбу, підстави виникнення, зміст особистих немайнових і майнових прав та обов'язків подружжя, батьків і дітей, усиновлювачів та усиновлених, інших членів сім'ї та родичів.

Сім'я – первинний осередок суспільства. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки.

Спорідненість – кровний зв'язок між людьми, із наявністю якого пов'язані виникнення, зміна чи припинення прав та обов'язків.

Усиновлення – прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки або сина, здійснене у порядку, визначеному законом.

Шлюб – сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану.

6. ПОТОЧНИЙ (МОДУЛЬНИЙ) КОНТРОЛЬ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Опис предмета курсу

Курс	Галузь, освітньо-кваліфікаційний рівень, напрям підготовки	Характеристика навчального курсу (структура залікового кредиту)
<p>Кількість кредитів ECTS: 1,5</p> <p>Модулів: 2</p> <p>Змістових модулів: 2</p> <p>Загальна кількість годин: 54</p> <p>Тижневих годин: 2</p>	<p>0304 “Право”</p> <p>“Бакалавр”</p> <p>6.030401 “Правознавство”</p>	<p>Нормативна:</p> <p>Модуль I Лекції: 14 Практичні заняття: 14</p> <p>Модуль II Самостійна та індивідуальна робота: 26</p> <p>Модуль I Лекції: 8 Практичні заняття: 6</p> <p>Модуль II Лекції: 6 Практичні заняття: 8</p> <p>Види контролю: поточний модульний контроль; підсумковий контроль знань</p>

7. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ТА УМІНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінювання знань студентів із сімейного права здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК). Загальним об'єктом оцінювання знань студентів при ПМК є відповідна частина навчальної програми, засвоєння якої перевіряється під час ПМК.

Завдання ПМК – перевірка розуміння та опанування навчального матеріалу відповідного змістового модуля, здатності осмислити зміст теми чи розділу навчальної програми, умінь застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань.

Об'єктами ПМК знань студентів із сімейного права виступають:

- успішність на практичних заняттях;
- виконання модульних контрольних завдань.

Оцінювання результатів ПМК здійснюється викладачем, який проводить практичні заняття, наприкінці вивчення кожного змістового модуля.

Критерії оцінювання ПМК:

– успішність на практичних заняттях (відвідування відповідних форм навчального процесу, рівень знань за результатами практичних занять, самостійне опрацювання тем в цілому чи окремих питань) – від 0 до 10 балів;

– оцінка за виконання модульних контрольних завдань – від 0 до 10 балів.

Модульні контрольні завдання можуть виконуватися у формі тестування та домашньої контрольної роботи.

Перелік тестів, питань та завдань, порядок і час їх складання, критерії оцінювання визначаються кафедрою і доводяться до відома студентів на початку навчального року.

Підсумковий бал за результатами ПМК виставляється під час останнього практичного заняття відповідного семестру.

Загальна кількість балів за ПМК при вивченні сімейного права складає 90. Перший модуль оцінюється у 40 балів, другий – у 50 балів. Результати ПМК знань студентів вносяться

до відомості обліку поточної успішності та є основою для визначення загальної успішності студента.

У разі несвоєчасного виконання завдань ПМК з об'єктивних причин студенти мають право за дозволом деканату скласти їх пізніше. Час і порядок встановлюються деканатом разом із кафедрою.

Підсумкове оцінювання рівня знань студентів із сімейного права здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК) та індивідуальної роботи студентів за 100-бальною шкалою (у діапазоні від 0 до 100 балів). ПКЗ із сімейного права здійснюється у формі виставлення підсумкового бала за результатами ПМК.

Конкретний перелік питань та завдань, що охоплюють весь зміст навчальної дисципліни, визначаються кафедрою і доводяться до відома студентів на початку навчального року.

До відомості обліку підсумкової успішності заносяться сумарні результати ПМК та індивідуальної роботи студентів у балах.

Розподіл балів, які можуть отримати студенти

Модуль I (поточне тестування)		Модуль II (інди- відуальна робота)	Підсум- ковий залік	Сума
ЗМ*1	ЗМ* 2	10	100	100
40	50			

ЗМ* – змістовий модуль

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється в залікову книжку згідно зі шкалою, наведеною нижче.

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НУ "ЮАУ ім. Ярослава Мудрого"
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90-100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80-89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75-79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70-74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60-69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2	35-59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		1-34

8. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Відповідно до “Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців” індивідуальна робота студентів із сімейного права включає:

- анотації прочитаної додаткової літератури, бібліографічний опис тощо;
- узагальнення судової практики з сімейних справ;
- есе за вузькоспеціальною проблематикою;
- підготовку наукових статей та доповідей;
- складання термінологічних словників;
- створення баз нормативно-правових актів за тематикою навчального курсу.

Вибір студентом виду індивідуальної роботи погоджується з кафедрою на початку навчального року. Організацію, контроль та оцінку якості виконання індивідуальної роботи студентів здійснює керівник, який закріплюється кафедрою за студентською навчальною групою. За індивідуальну роботу студент має можливість отримати максимально 10 балів.

Робота надається студентом для перевірки та оцінювання за 15 днів до початку екзаменаційної сесії.

9. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “СІМЕЙНЕ ПРАВО”

1. Предмет та метод сімейного права.
2. Принципи та функції сімейного права.
3. Джерела сімейного права.
4. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов’язків.
5. Захист сімейних прав.
6. Поняття та види сімейних правовідносин.
7. Підстави виникнення сімейних правовідносин.
8. Поняття “шлюб”. Умови укладення шлюбу.
9. Перешкоди до укладення шлюбу.
10. Державна реєстрація шлюбу (порядок реєстрації, час, місце).
11. Зобов’язання наречених у разі відмови від вступу в шлюб.
12. Поняття “недійсність шлюбу”. Види недійсних шлюбів.
13. Шлюб, який є недійсним.
14. Шлюб, який визнається недійсним або може бути визнаний недійсним за рішенням суду.
15. Правові наслідки недійсності шлюбу.
16. Особисті немайнові права та обов’язки подружжя.
17. Право особистої приватної власності дружини та чоловіка.
18. Загальна характеристика права спільної сумісної власності подружжя (поняття, підстави виникнення та припинення).
19. Володіння, користування та розпорядження спільним майном подружжя.
20. Поділ спільного майна подружжя.
21. Правовий режим майна жінки та чоловіка, які проживають однією сім’єю, але не перебувають у шлюбі між собою та з іншою особою.
22. Умови та способи взаємного утримання подружжя.
23. Договірні засади надання подружжям взаємного

утримання.

24. Визначення розміру аліментів на одного з подружжя. Час, протягом якого сплачуються аліменти.

25. Загальні підстави припинення права одного з подружжя на утримання та позбавлення такого права.

26. Договірні відносини подружжя. Види договорів подружжя.

27. Порядок укладення шлюбного договору (суб'єкти, форма, строк дії).

28. Умови шлюбного договору.

29. Припинення шлюбу (види, порядок, реєструючі органи).

30. Розірвання шлюбу державним органом РАЦС за заявою подружжя.

31. Розірвання шлюбу державним органом РАЦС за заявою одного з подружжя.

32. Розірвання шлюбу за рішенням суду за спільною заявою подружжя, яке має дітей.

33. Розірвання шлюбу за рішенням суду за позовом одного з подружжя.

34. Режим окремого проживання подружжя.

35. Загальні підстави виникнення прав та обов'язків батьків та дітей.

36. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою.

37. Установлення факту батьківства/материнства за рішенням суду.

38. Оспорювання батьківства (суб'єкти, порядок, наслідки).

39. Загальна характеристика особистих немайнових правовідносин батьків та дітей.

40. Основні права та обов'язки батьків щодо дитини.

41. Спори щодо виховання дітей (види, порядок та особливості розгляду).

42. Спори між батьками щодо місця проживання малолітньої дитини.

43. Позбавлення батьківських прав (підстави, порядок розгляду спору, правові наслідки).

44. Загальна характеристика майнових правовідносин батьків та дітей.

45. Права батьків і дітей на майно. Управління батьками майном дитини.

46. Обов'язок батьків утримувати дитину. Способи його виконання.

47. Визначення судом розміру аліментів на дитину. Зміна розміру аліментів.

48. Договори батьків щодо утримання дитини.

49. Невиконання батьками аліментного обов'язку. Заборгованість за аліментами, відповідальність за прострочення сплати.

50. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей.

51. Обов'язок повнолітніх дітей утримувати своїх батьків.

52. Форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.

53. Поняття "усиновлення". Суб'єкти відносин, що виникають з усиновлення.

54. Правові наслідки усиновлення.

55. Недійсність усиновлення та його правові наслідки.

56. Скасування усиновлення та його правові наслідки.

57. Загальні засади опіки та піклування над дітьми.

58. Патронат над дітьми (поняття, права та обов'язки сторін, договір про патронат).

59. Прийомна сім'я.

60. Дитячий будинок сімейного типу.

61. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів.

62. Обов'язок інших членів сім'ї та родичів по утриманню.

З М І С Т

1.	Вступ.....	3
2.	Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять, самостійної роботи.....	4
3.	Програма навчальної дисципліни “Сімейне право”.....	5
4.	Завдання до практичних занять та самостійної роботи.....	9
5.	Словник основних термінів.....	52
6.	Поточний (модульний) контроль знань студентів.....	54
7.	Критерії оцінювання знань та умінь студентів.....	55
8.	Індивідуальна робота студентів	58
9.	Програмні питання з навчальної дисципліни “Сімейне право”.....	59

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “СІМЕЙНЕ ПРАВО”

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрям підготовки 6.030401 “Правознавство”)

для студентів III курсу

У к л а д а ч і : БОРИСОВА Валентина Іванівна,
БАРАНОВА Людмила Миколаївна,
ДОНЕЦЬ Антон Геннадійович,
ЗАМУРАВКІНА Римма Михайлівна,
НОВОХАТСЬКА Яна Володимирівна,
СИРОТЕНКО Сергій Євгенович,
СОЛОВЙОВ Олексій Миколайович,
ХОДИКО Юрій Євгенович,
ЯВОР Ольга Анатоліївна

Відповідальна за випуск *В.І. Борисова*

Редактор *Л. В. Русанова*

Комп’ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*

План 2013

Підп. до друку 04.11.2013. Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 3,9. Облік.-вид. арк. 2,5. Вид. № 385.
Тираж прим. Зам. № 4650. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ

Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня

Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.